

Ilga Auguste

Pusdienas ar Rostropoviču

SARUNA AR ELEONORU TESTEĻECU

Čelliste Eleonora Testeļeca dzimusi 1937. gada 10. oktobrī Taškentā. Gunas Āboltiņas, Kārļa Auzāna, Ivara Bezprozvanova, Reiņa Birznieka, Kristīnes Blaumanes, Kārļa Klotiņa, Dianas Ozoliņas, Justīnes Pelnēnas, Maijas Prēdeles, Agneses Rugēvicas, Martas Sudrabas, Ingas Sunepas, Ingas Sutas, Ievas Upatnieces, Ruslana Viļenska un daudzu citu (pavisam – 72) lielisku Latvijas čellistu skolotāja. Nesen, apmeklējot Latvijas Nacionālā simfoniskā orķestra koncertu, viņa saskaitījusi, ka seši no deviņiem čellu grupas mūziķiem, ieskaitot koncertmeistari Dianu Ozoliņu, ir viņas bijušie audzēkņi. Taču ne tikai Latvijas, bet arī Eiropas orķestros viņas čella bērni ir pie pirmajām pultīm: Kristīne Blaumane – Londonas filharmoniskajā orķestrī, Marina Kaca – Jeruzalemes kamerorķestrī, Agnese Rugēvica – Bergenā SO... “Viņi visi ir manējie,” ar mīlestību balsī saka Eleonora Testeļeca, priecājoties par ikvienu – vai tas būtu pazīstams solists, orķestrants vai pedagogs, jo katrā ir ielikts gabaliņš skolotājas sirds. Eleonora Testeļeca ir stalta, skaista, šarmanta sieviete ar vienmēr pašapzinīgi paceltu galvu un tādu kā meitenīgi nebēdnīgu dzirksti acīs. Viņa nekautrējas sacīt, ko domā, un īpaši garšīgi izlist smieklos, ja tie tēmēti viņai pašai. Čella spēles karaliene ar cilvēciski siltu un atklātu dvēseli, ugunīgu temperamentu, fenomenālu atmiņu, teicamu humora izjūtu, nenokausējamu vitalitāti un neizsmejamām darba spējām. Viņas tuvumā pat vienkārši būt ir labi, bet, kad Eleonora Testeļeca sāk apspriest sevi un citus (no profesionālās puses, protams) vai ļaujas atmiņām (uz to viņu skubināt nevajag), tur ir ko dzirdēt.

Ilga Auguste: Kā jūsu rokās vispār nonāca čells?

Eleonora Testeļeca: Oi, tas bija viens izmisums! No mazotnes gribēju spēlēt tikai klavieres, jo klavieres mācījās spēlēt mana vecākā māsa. Klavierstundas notika mājās, pie viņas nāca skolotājs, un māsa spēlēja Čaikovska “Bērnu albumu”. Kad skolotājs bija prom, es piegāju pie instrumenta un pēc dzirdes mēģināju kaut ko atdarināt. Vecāki nopriecājās, ka laikam iešu māsas pēdās. Viņa mācījās fantastiski labi, tikai piecinieki vien bija! Bet ar mani – nekā tamlīdzīga! Ceturtajā klasē paliku uz otro gadu tāpēc, ka nevarēju nokārtot aritmētiku. Tad mani vecāki saprata, ka kaut kas nav īsti riktīgi. Sāka skatīties, kas man padodas vislabāk. Tā kā biju ļoti aktīva, arī labi dejoju, viņi nevarēja izšķirties, uz kuru pusi mani virzīt – baletu vai mūziku. Un tad tika nolemts uzaicināt ciemos tolaik slaveno dejotāju Irēnu Strodi, kuras vīrs bija mana tēva kolēģis pa sporta līniju.

IA: Ar ko nodarbojās jūsu tēvs?

ET: Tolaik viņš bija futbola komandas “Daugava” priekšnieks. Bet pēc izglītības jurists. Slavenajā 1937. gadā, tāpat kā daudzus gudrus prātus, arī viņu padomju

vara iesēdināja cietumā. Un tur viņš nolēma, ka pietiek ņemties ar valsts amatiem. Tā viņš nokļuva sportā, jo jaunībā labi spēlēja futbolu. Un, lūk, mūsu mājās ierodas Irēna Storde un saka mammai tā – spriežot pēc tā, kā jūs izskatāties (bet mana mamma vienmēr bijusi molliņa), savu meitu es labāk virzītu uz mūziku. Tas arī visu izšķīra.

Taču man jau bija 11 gadu, un kādas vairs klavieres! Kad mamma aizveda mani uz Dārziņskolu, tur tā arī pateica, ka mācīties spēlēt klavieres ir jau par vēlu. – Ko jūs vēl varat piedāvāt? – Čello.

Ne es zināju kāds tas čello izskatās, ne kā skan. Mūsu ģimene dzīvoja Krišjāņa Barona ielā 2. Tanī mājā dzīvoja arī mans skolotājs Ēvalds Berzinskis. Bet, tā kā pirmo mācību gadu man instrumenta nebija, pie viņa uz stundām es gāju tikai pavicināt lociņu pa gaisu. Traki atcerēties! Tagad bērniem piecu gadu vecumā jau ir viss: klavieres, čells, vijolīte... Bet 1947. gadā laiki bija diezgan sarežģīti. Un, kamēr mamma ar tēti nomaksāja kredītu par manu instrumentu, ko izkārtoja Berzinskis, pagāja vesels gads. Tolaik bija tāds čellists Vihermejs. Viņš bija igauņis, bet strādāja mūsu Radio orķestrī. Dzīves apstākļi viņam bija trūcīgi. Nebija naudas par ko nopirkt kurināmo. Nācās pārdot savu čellu, ko mani vecāki atmaksāja pa daļām. Par šo čella naudu Vihermejs pirka malku, ar ko kurināt māju...

IA: Kur tagad ir šis čells?

ET: Joprojām tas ir pie manis. Un ziniet, kad man savulaik kā Čaikovska konkursa dalībniecei bija iespēja dabūt labu kolekcijas instrumentu, mans profesors Mstislavs Rostropovičs pateica: “Tev tas čells skan ļoti labi. Nevajag tev citu!” Pat 2001. gadā, kad [Rīgas Mstislava] Rostropoviča čella festivāla laikā ar šo pašu instrumentu atskaņoja Jāņa Ivanova Čellkoncertu, Mstislavs Rostropovičs pienāca pie manis un sacīja: “Eluiza, KĀ tev skan!” Bet tas, kā man skanēja, bija profesora Berzinska nopelns. Viņš saviem audzēkņiem iemācīja vienreizēju toņa kultūru.

IA: Vai šis čells ir bijis jūsu vienīgais instruments?

ET: Gandrīz. Kad čella spēli sāka mācīties mans dēls, es no Dzidras Račevskas atpirku viņas instrumentu. Bet pati paliku uzticīga savam pirmajam čellam. Uz tā es spēlēju visu mūžu. Tas laikam ir Dieva pirksts. Un čella lociņu parniecīgu samaksu man pārdeva Ēvalds Berzinskis. Viņam uz klavierēm stāvēja daudz šādu lociņu. Vēlāk uzzināju, ka mans čells, kaut arī darināts pēc franču modes – ar lielu korpusu, ir “ziemeļnieks”, taču lociņš izrādījās slavenā 18. un 19. gadsimta mijas franču meistara Nikolā Lipo darbs. Tas tiešām bijis Dieva pirksts manā dzīvē: labs instruments, labs lociņš, labs pedagogs. Un labi bija visi mani pedagogi, kaut dažādi gājis. Atceros, kā Ēvalds Berzinskis, Dārziņos nespēdams tikt ar mani galā, atmeta ar roku un pateica – tur nekā nebūs, viņa taču neko nedara, tikai slinko! Tā es tiku pie Visvalda Kļaviņa. Tobrīd man jau bija 16 gadu, un es pamazām sāku pieņemties prātā. Tieši pie Visvalda Kļaviņa es arī sāku kaut ko saprast no dzīves un mūzikas. Bet, kad mācījies pēdējo gadu, toreizējā direktore Nīna Binjatjana izdomāja, ka Visvaldis man tomēr īsti neder un vajadzētu labāku pedagogu. Tika nolemts sūtīt mani pie Ernesta Bertovska. Kā es raudāju! Tik ļoti negribēju iet projām no Visvalda Kļaviņa. Pēc vairākiem gadiem, kad atgriezos mājās kā Čaikovska konkursa laureāte, muzikologs un pianists Pēteris Pečerskis par mani veidoja raidījumu televīzijā. Mēs abi kopā kaut ko tur nospēlējām, un bija arī neliela intervija. Pēteris Pečerskis jautāja, pie kā esmu mācījusies? Teicu, ka vispirms pie profesora Ēvalda Berzinska, pēc tam pie Visvalda Kļaviņa, kuru ārkārtīgi mīlēju un kuram esmu ļoti pateicīga, tad – pie Ernesta Bertovska un visbeidzot pie Mstislava Rostropoviča. Izrādījās, ka tobrīd Visvaldis Kļaviņš ar savu sievu sēdēja pie televizora, skatījās raidījumu un bija līdz asarām aizkustināts, ka esmu arī viņu raidījumā pieminējusi kā savu pedagogu.

TAS TIEŠĀM BIJIS DIEVA PIRKSTS MANĀ DZĪVĒ – LABS INSTRUMENTS, LABS LOCIŅŠ, LABS PEDAGOGS

Vēlāk viņš man savā vēstulē par to ļoti pateicās. Tāpēc arī saviem studentiem saku: “Kaut jūs tikai gadu būtu nomācījušies pie kāda no pedagogiem, vienmēr jāpasaka paldies! Jo katrs skolotājs savā skolniekā atstāj daļiņu no sevis.” Droši vien tāpēc arī Dievs mani mīl, ka daru to, ko saka mana sirds, nevis to, ko liek labais tonis.

IA: Neticami, ka profesora Berzinska laiskā audzēkne Eleonora 1966. gadā nokļuva pat līdz Čaikovska konkursam un vēl ieguva III vietu...

ET: Droši vien arī tas bija kaut kur zvaigznēs ierakstīts. Kad studēju pie Rostropoviča toreizējā Leningradā, jau biju precējusies. Skolotājs paskatījās uz mani un izmeta: “Tikai nepaliec mollīga!” Es nesa-pratu, ko viņš ar to domā. Bet pēc tam pieleca, ka viņš negrib, lai es paliktu stāvokli. Nojautu, ka Rostropovičs ir nolēmis mani gatavot Čaikovska konkursam. Sešas stundas dienā – no rīta astoņiem līdz diviem, jo cita laika nebija, – es kopmītnē sēdēju un spēlēju. Kopmītne ir kopmītne, varat iedomāties, kas tur darījās! Tur notika absolūti viss kas, bet tas neattiecās uz mani. Es tikai spēlēju un spēlēju, tāpēc biju riktīgi labā formā. Un vēl viss tas, kas man dots no Dieva un mammas, kas bija ļoti talantīga, – temperaments, aktivitāte un galva, protams. Tāpēc es saviem studentiem vienmēr saku: “Dariet, cik vien daudz jūs varat izdarīt! Posms no piedzimšanas līdz aiziešanai ir ļoti īss, un jādara viss ar maksimālu atdevi. Izdarīsiet visu, ko mākat un spējat, cik vien labi iespējams, – pārējais pieliksies pats.”

IA: Jūs ieminējāties par savu mammu. Vai arī viņai bija kāda saistība ar mūziku?

ET: Viņa bija īsts tīrradnis. Iedomājieties! Ne-pazīstot nevienu noti, – un šajā ziņā viņa bija absolūta analfabēte mūzikā, – mamma visu mūžu nostrādāja par pianisti. Viņa spēlēja sportistiem, vingrotājiem. Agrākos laikos mū-

zikas pavadījums bija “dzīvs,” tikai pēc tam nāca ieraksti. Mamma pēc dzirdes spēlēja, piemēram, Lista rapsodijas. Viņu apbrīvoja visas manas draudzenes. Reiz Mišas Maiska māsa Alīna Maiska, ar kuru mācījāties vienā klasē, teica: “Klausies, Elka, priekš kam mums vispār jāmacās, ja var šitā, kā tava mamma?” Viņa spēlēja ģitāru, viņa spēlēja akordeonu. Man liekas, viņa mācētu spēlēt jebkuru instrumentu, ko viņai iedotu. Varbūt no viņas mani arī nākusi šī lielā mīlestība uz klavierēm un Rahmaņinova mūziku. Viņa klavierkoncerti joprojām ir mans vismīļākais repertuārs.

IA: Kā jūs nokļuvāt pie Mstislava Rostropoviča?

ET: Tolaik situācija bija tāda, ka pedagogs, kuram nebija profesora grāda, nedrīkstēja pasniegt aspirantūrā, kā to sauca toreiz. Tagad tā ir maģistrantūra. Es gatavojos absolvēt konservatoriju pie Ēvalda Berzinska, kurš vēl nebija profesors. Mans skolotājs ārkārtīgi cienīja Mstislavu Rostropoviču, ar kuru bija ļoti pazīstams, atsaucās par viņa spēli tikai *ff* [ļoti skaļi – I. A.], gandrīz vai ar pārspīlētu sajūsmu. Un es loloju cerības tikt aspirantūrā pie Rostropoviča. Bet sagadījās tā, ka tieši tajā gadā, kad beidzu Latvijas konservatoriju, Ēvaldam Berzinskim piešķīra profesora grādu. Viņš bija pārliecināts, ka palikšu mājās, Latvijā, un turpināšu studijas pie viņa. Atceros to dienu, kad aizgāju pie sava profesora uz mājām, uz viņa veco skaisto dzīvokli Krišjāņa Barona ielā, kur tagad ir Nacionālās bibliotēkas Mūzikas nodaļa, un vaļsirdīgi viņam pateicu, ka gribu mācīties pie Rostropoviča. Berzinskis sacīja: “Pareizi, meitiņ, brauc! Es tevi saprotu. Rostropovičs ir ģeniāls, un pie viņa būs interesanti.”

Vēl studiju laikā, mācoties konservatorijā, Berzinskis gatavoja mani starptautiskiem konkursiem, uz kuriem Vissavienības atlase bija jāiziet Maskavā. Konkurence bija milzīga. Es Maskavā izeju uz otro kārtu, bet trešajā netieku. Nākamajā konkursā – tas pats. Un vienā no tādām reizēm, kad studēju jau konservatorijas V kursā, bija atlase kādam Helsinku festivālam, kura ietvaros notika arī čellistu konkurss. Es tajā tiku kā rezerves variants. Tā radās izdevība spēlēt priekšā Rostropovičam. Mēs tur bijām kādi pieci, un viņš mūs visus uzaicināja pie sevis uz mājām. No uztraukuma trīcēju kā apšu lapa, bet teicu, ka gribu ar viņu aprunāties. Rostropovičs iesauca mani virtuvē, pats ēda pīrāgus, bet es knapi izstostīju: “Jūs droši vien zināt, ka es šogad beidzu konservatoriju.” “Jā, jā, es zinu!” viņš braši attrauca, redzēdams, cik uztraukusies esmu. “Mēs ar Ēvaldu Janoviču [Berzinski – I. A.] domājam, ka būtu labi, ja aspirantūrā es mācītos pie jums. Vai jūs mani ņemsit?” jautāju. “Ņemšu, ņemšu!” Rostropovičs, turpinādams ēst, atteica, “ņemšu,ņemšu!” Tagad šī nama pagalmā Rostropovičam uzcelts pieminēklis. Un cilvēki nes ziedus.

Uz toreizējo Ļeņingradu devos tikai tāpēc, ka tur bija kur dzīvot. Mans tēvs pelnīja maz – 100 rubļu mēnesī, arī mamma tikpat, un neviens nevarēja man palīdzēt. Bet Maskavā vajadzēja irēt dzīvokli. Tolaik tas nebija reāli. Taču Rostropovičs tajā laikā pasniedza i Maskavā, i Ļeņingradā. Un tas, ka tiku pie viņa studēt, arī ir Dieva pirksts. Tolaik Ļeņingradā bija fantastisks pedagoģiskais sastāvs – pasniedza Šostakovičs, Mravinskis... Tie četri gadi, kurus Ļeņingradas konservatorijā pavadīja Rostropovičs, līdzinājās uzliesmojumam. Viņa nodarbību laikā klases bija pilnas ar studentiem. Vijolnieki, pianisti, dziedātāji – visi varēja nākt un klausīties. Un viņi nāca.

IA: Kādas bija Rostropoviča vadītās nodarbības?

ET: Viņa klasē bija kādi 15–20 cilvēki. Iedomājieties, kāds kauns no pārējiem, ja slikti nospēlē... Bet kā spēlēja Rostropovičs pats – ģeniāli! Viņš varēja studentiem ne tikai parādīt, kā jāspēlē čella partija, bet arī nospēlēt jebkuru čellkoncerta pavadījumu uz klavierēm. Viņš bija fantastisks pianists, apdāvināts cilvēks. Reti apdāvināts. Un es pie sevis tagad, veca būdama, domāju – nu kas bija tas galvenais viņa pedagoģiskajā praksē? Aizrautība. Milzīga aizrautība! Kā viņš mācēja aizraut visus, kas bija blakus! Viņš nevarēja ciest pasivitāti.

Pirmā nodarbība, ko pavadīja Rostropoviča klasē Ļeņingradas konservatorijā bija tāda, ka man no pārsteiguma mute palika vaļā. Viens no audzēkņiem spēlēja Prokofjeva Koncertsimfoniju. Redzot manu abstulbu šos izteiksmi, šefs, kā mēs saucām profesoru, jautā man: “Patik?” Es apbrīnā saku: “Ļoti patik.” Rostropovičs saka: “Labi, tad es arī tev dodu to Koncertsimfoniju spēlēt, brauc uz Rīgu un mācies.”

Ziniet, tas bija āprāts. Pirmkārt, nekad mūžā šeit nebiju spēlējusi Prokofjeva mūziku. Tikai dažus pārlikumus, tādus sīkumus. Bet Koncertsimfonija tehniski bija ārkārtīgi grūts skaņdarbs. Pa vasarām mēs Vecākos irējām nelielu verandiņu. Un togad vasara bija ļoti karsta. Es piesēju pie priedēm palagus, lai varētu vingrināties svaigā gaisā, sēdēju un caurām dienām “zāģēju” savu čellu. Izrādījās, ka aiz sētas dzīvoja Alnis Zaķis. Un, kad abi mani koncertvakari [Latvijas Universitātes Lielajā] aulā jau bija nospēlēti, man gadījās satikt viņu uz ielas. “Daradara trjam trjam,” Alnis Zaķis sāk atdarināt manu spēli, ko vasarā bija aiz zoga saklausījis. Viņš visu atcerējās! (smejas)

Ar saviem studentiem Rostropovičs strādāja līdz vēlam vakaram, un reiz man Prokofjeva Koncertsimfoniju nācās viņam atskaņot divos naktī. Mēs visi sēdējām 19. klasē un gaidījām, kad profesoram beigsies solokonzerts. Skatāmies – nāk svaigs kā gurķītis. Saka: “Nu, sāc!” Un bija jāspēlē. Es nekad nedomāju, ka man trūktu temperamenta, bet viņam aizvien likās – par maz. Un vēl par maz! Galu galā pēc tik fantastiski grūta skaņdarba tu esi pilnīgi beigts. Bet gribējās taču spēlēt, lai viņam patiktu.

Rostropovičs mums deva spēlēt Hindemitu, kaut PSRS Hindemits bija aizliegts komponists. Britena sonāti mēs spēlējām, un caur Britenu es pieskāros pilnīgi citai mūzikas valodai. Šeit Rīgā ar profesoru Berzinski, ko es ļoti cienīju, mēs spēlējām nu tādu mērenu klasiku. Neaizrāvāmies arī ar Baha spēli, kaut spēlējām, bet ne tik dziļi, ne tik daudz. Kad aizbraucu pie Rostropoviča, nokļuvu pilnīgi citā pasaulē.

IA: Tad jau toreiz Mstislavs Rostropovičs bija diezgan liels brīvdomātājs un it nemaz nedancoja pēc Padomju Savienības stabules, kas atļauts un ko nedrīkst?

ET: Tajā laikā, kad mācījos pie Rostropoviča [60. gadu vidus – I. A.], viņam jau bija Staļina prēmija un Ļeņina prēmija. Viņš bija kļuvis pasauleslāvens un ļoti labi saprata, cik tālu drīkst iet. Tolaik Padomju Savienībai ar Izraēlu nekādu diplomātisko kontaktu nebija. Bet Čaikovska konkursā, iedomājieties, līdzās Čaikovska “Rokoko variācijām”, kas bija obligātais skaņdarbs, viņš man uzdeva spēlēt Ernsta Bloha “Ebreju rapsodiju *Schelomo*”! Rostropovičs bija ļoti drosmīgs.

Starp citu, Čaikovska konkursa otrajā kārtā bija punkts, ka jāspēlē tās zemes skaņdarbs, kuru tu pārstāvi. Un, dabiski, es pārstāvēju Latviju. Esmu taču rīdziniece! Konkursa otrās kārtas programmai izvēlējās Jāzepa Vītola “Skici”. Rostropovičs to pirms paša konkursa noklausās un jautā: “Eloiza, vai nekā smukāka tev tur nav?” Es saku: “Nu ir, bet tas man šķiet vislabākais.” “Labi, lai paliek!” atsaka profesors. Un tā Jāzepa Vītola “Skice” palika otrās kārtas programā. Čaikovska konkursa žūrijā bija tā laika lielākās čella spēles slavenības – Grigorijs Pjatigorskis, Pjērs Furnjē, Gaspārs Kasado, pats Rostropovičs, Daniils Šafrans un Kazimirs Vilkomirskis no Polijas. Un ko jūs domājat? Kasado klausās, pēc otrās kārtas nāk pie manis un lūdz Vītola notis. Es tās pārrakstīju un uzdāvināju viņam. Tātad kaut kur Kasado arhīvā stāv Jāzepa Vītola “Skice”. Šo skaņdarbu spēlēju kā piedevu visos savos koncertos Padomju Savienībā. Man bija trīs skaņdarbi uz *bis*: Jāņa Mediņa “Ārija”, Jāzepa Vītola “Skice” un Jāņa Ķepīša “Humoreska”.

IA: Mstislavu Rostropoviču mēdz saukt par parādību. Kas bija tas neparastais, ko jūs viņā visvairāk apbrīnojat gan kā cilvēkā, gan kā māksliniekā?

ET: Es pie sevis arī domāju – kas viņš bija? Un kas viņu atšķīra no mums visiem? Milzīga mīlestība uz dzīvi. Ziniet, kad viņš dzēra parasto tēju bez cukura, bez piena, bez krējuma, viņš darīja to tik garšīgi, ka visiem gribējās dzert to tēju. Es pagaršēju – nu nekā īpaša. Kad biju pie viņa Tallinā, brokastīs viņš dzēra kafiju ar saldo krējumu. Es jautāju: “Mstislav Leopoldovič, kafija bez cukura?” Bet viņš: “Pamēģini taču! Tik garšīgi.” Tas bija tā pateikts, ka vēl šodien es dzeru kafiju ar krējumu bez cukura. Kā viņš mīlēja visu, ko darīja. Viņam bija interese absolūti par visiem cilvēkiem.

IA: Rostropovičs bija no tiem skolotājiem, kas vienmēr saglabāja siltas un draudzīgas attiecības ar saviem skolniekiem, draugiem un citiem mūziķiem. Vai jūs bieži sastapāties pēc tam, kad šie studiju gadi bija beigušies?

ET: Atceros, pēc Čaikovska konkursa viņš uzaicināja mani pie sevis vakariņās. Rostropovičs, viņa koncertmeistare un es – mēs braucām liftā, un viņš man pēkšņi saka: “Klausies, Eloiza, es tev gribu kaut ko uzdāvināt!” Domāju, nu ko tad cilvēks man var uzdāvināt? Es jau tāpat esmu ieguvusi 1500 rubļu lielu prēmiju – tanī laikā, iedomājieties?! Bet viņš saka: “Es ar tevi strādāšu vēl divus gadus.” Apstulbu un izdvesu: “Gribat, es par to atdošu jums visu savu prēmiju?” Bet Rostropovičs tikai nosmīnēja: “Nu gan tu apvaino mani, vecen’, nu gan apvaino.” Un es vēl divus gadus pie viņa braucu mācīties.

Nu kā to vērtēt? Vai viņam tas bija vajadzīgs? Viņam taču tādi cilvēki kā es bija kādi sešdesmit, ja ne vairāk. Tāpēc man tā gribētos domāt, ka varbūt mums abiem bija kaut kas kopīgs dabā un raksturā, kas saskanēja. Kad man piedzima meita, Rostropovičs atsūtīja telegrammu: “Laimīgs esmu, ka Tavs skaistums un Tavs talants turpināsies.” Bet, kad pēc pusotra gada piedzima dēls, profesors teica: “Tais’ to bodīti ciet!” Lai neizjauktu visu karjeru.

Pastāstīšu kādu gadījumu. Pie Rostropoviča mēs mācījāmies kādi seši aspiranti. Pārsvārā visi mani kursa biedri nāca no turīgām ģimenēm, bet es vienīgā dzīvoju kopmītnē. Un Rostropovičs ļoti labi redzēja, ka es ar vieniem un tiem pašiem velveta svārkiem staigāju pa konservatoriju vienu kursu, otro, trešo... Viņš savus studentus apciemoja arī kopmītnē. “Iedzersim tēju!” viņš vienmēr aicināja. Bet, kad nodarbība beidzās, viņš man teica: “Ellīnka, ejam ēst!” Un es gāju ar viņu pusdienās. Vienīgā. Domāju, viņš redzēja, ka daudz naudas man nav un par to, kas bija, paēst tā riktīgi nevarēja.

Es pret savu profesoru jutu gan cieņu, gan draudzību, gan mīlestību. Taču, lai cik reižu mēs ar viņu dzertu tubrālības, es nekad, nemūžam nevarēju viņu nosaukt ar tu. Un, ziniet, man joprojām mājās stāv viņa portrets, ko viņš man uzdāvināja. Viņš uzrakstīja: “Dārgajai Eloizai ar mīlestību un cieņu no kolēģa”. Un paraksts. Es negribu viņu salīdzināt ne ar Jēzu Kristu, ne ko citu. Bet viņa portrets grūtos brīžos man deva spēku.

IA: Kāpēc viņš jūs sauca par Eloizu?

ET: Tā mani Čaikovska konkursa laikā iesauca Aleksandrs Slobodjaņiks – fantastisks pianists un smuks puisis. Mums ar viņu bija draudzīgas attiecības. “Eleonora?” viņš izbrīnījās, “Eloiza!” Un šefs pēkšņi padzird, ka mani nosauc par Eloizu. Saka: “Klausies, tev piestāv!” Un viss. Kā pielipināja, ziniet, tā arī Filharmonijā viens otrs kolēģis mani sauca par Eloizu, bet tie bija ļoti tuvi cilvēki. Visi tā nesauca.

Atgriežoties pie Rostropoviča, – man mājās visu laiku glabājās kāda sena Ēvalda Berzinska vēstule, kurā viņš rakstīja: “Slavotīka, Tu esi lielisks, Tu esi čella ģēnijs! Ar cieņu un mīlestību Tavs Ēvalds.” Rostropovičam vairākkārt stāstīju par šo vēstuli. Bet vienā no pēdējām reizēm, kad Rostropovičs bija Rīgā, es to nokopēju, kopiju paturēju sev, bet oriģinālu atdevu viņam. Rostropovičs izlasīja vēstuli, apraudzājās, paskatījās uz augšu un teica: “Ēvalds no turienes mani sveicina...”

IA: Jūsu kādreizējā studente Marta Sudraba par jums sacījusi, ka esat sieviete ar aknām.

ET: (smejas) Raksturs man ir, tas ir fakts. Reiz kāds vijolnieks, mans bijušais radnieks, jautāja, kur, pēc manām domām, meklējama manas karjeras panākumu atslēga? Un es viņam atbildēju: “Raksturs.

Tikai raksturs.” Būt slīktāka par citiem nekad negribēju. Piemēram, sportā. Studiju laikā es ar savu mazo augumu spēlēju konservatorijas volejbola komandā un gribēju spēlēt labāk par citiem. Tāpat mākslas vingrošanā man bija jābūt labākajai. Labi spēlēju arī futbolu sētas komandā. Un Martai ir sava taisnība, bez šaubām. Tie audzēkņi, kas mācās manā klasē, to droši vien izjut. Tāpēc sākumā diezgan sarežģīti iet. Viens otrs paraud, jo es saku, kā ir – tas man nepatīk, tas neder, tā nedrīkst. Agrāk studentu mērķis bija nokļūt maģistrantūrā Maskavā, bet tagad visa pasaule ir vaļā. Brauc, kur gribi. Un mans galvenais uzdevums ir sagatavot audzēkņus tā, lai viņi dabūtu darbu. Ir jādzīvo. Un arī jākonkurē ar labākajiem. Paldies Dievam, vienam otram tas labi padodas.

Es jums pateikšu tā – man visi viņi mīli. Absolūti visi! Kāda bijusi studente, kura vairāk nespēlēja čellu, bet nodarbojas ar biznesu un audzina divas meitas, vēl šad tad piezvana: “Skolotāj, kā jums klājas?” Kāpēc viņai vajadzētu zvanīt? Bet viņa zina, ka es viņu mīlu un atceros. Es savu sirdi ieliku tajā darba procesā, kad mēs ar viņu strādājām pie mūzikas. Mani pašas bērni saka: “Mamma, nu, pietiek, samazini to slodzi, samazini!” Kad konservatorijā sāka strādāt Diana Ozoliņa, savas klases studentu skaitu es samazināju tā, ka palika tikai divi. Cerēju, ka mazpamazām tas saruks līdz nullītei un tad es iešu pensijā. Nekā! Divi, pēc tam iestājās pieci un tagad ir septiņi. Pašas bērni* vairs nesaka neko...

IA: Studentu vidū jūs esat slavēta ar savu fenomenālo atmiņu. Vai tiešām joprojām nepierakstāt, ko uzdodāt saviem studentiem?

KAS ROSTROPOVIČU ATŠKĪRA NO MUMS VISIEM? MILZĪGA MĪLESTĪBA UZ DZĪVI

ET: Jā! Rostropovičs savā laikā teica: “Trenējiet atmiņu! Nav ko te pierakstīt visu!” Vienīgais, ko pierakstu, – cik katram jānāk. Gadās, ka iepriekšējā vakarā man kāds piezvana un paziņo: “Skolotāj, rīt nebūšu!” Tad man viņi jāsaliek jaunā secībā, rēķinoties arī ar manu koncertmeistari Venetu Miķelsoni. Tas ir vienīgais, ko pierakstu. Programmas nerakstu. Šad tad ir iznācis pat tā, ka saviem studentiem prasu: “Ko mēs domājam prakses koncertā spēlēt?” “Ai, skolotāj, es atceros, man ir mobilajā telefonā pierakstīts, bet mobilais noslika ar visu programmu,” seko atbilde. “Bet es atceros,” saku, “tev jāspēlē tas, tas, tas un tas.”

Savulaik konservatorijā bija tāda profesore Lija Krasinska. Nezin kāpēc no visas grupas viņa tieši man deva lasīt kaut kādas ārkārtīgi sarežģītas grāmatas, teiksim, “Doktoru Faustu”. Drausmīga grāmata! Autors Tomass Manns. Lasu un... neko nesaprotu. Taču turpinu. Pēc lappusēm divdesmit jau kaut kas sāk skaidroties. Bet Lija Krasinska tik uzstāj: “Vienalga lasiet! Jūs sapratīsiet. Jums klūs skaidra tā galvenā līnija.”

Kad Alvim Hermanim kāds intervētājs par viņa izrādi “Kabalas noslēpumi” nesen jautāja, kā viņa galvā tas viss sakārtojas, Alvis Hermanis teica: “Es cenšos lasīt grāmatas, kuras nesaprotu!” Un tad es atcerējos profesori Krasinsku. Cik viņa bija gudra! Ne es to izdomāju, ne Hermanis to izdomāja. Ir bijusi paaudze pirms mums, kura zināja – ja gribi, lai atmiņā darbotos un galva strādātu, vajag lasīt kaut ko pārāku par šīs dienas iespējām!

Taču manai atmiņai noteikti palīdz arī gēni, kuros kā kamolā satinušās trīs tautības, ko esmu saņēmusi mantojumā no saviem vecākiem. Manas mammas mamma nāk no pilsētas, ko līdz 1925. gadam sauca par Caricinu, līdz 1961. gadam par Staļingradu un kopš tā laika par Volgogradu. Viņa bija liela, dūšīga krievu sieviete. Bet mans vekaistēvs, mammas tēvs, bija armēnis no Kalnu Karabahas.

No tās pašas, par kuru karo vēl šodien. Pilsēta saucās Šuša, un senos laikos tā esot bijusi Armēnijas galvaspilsēta.

Stāsta, ka mans vecaistēvs, kurš bija neliela auguma, bet ļoti smuks, nozadzis manu vecomāti. Tā tāda ģimenes leģenda. Viņš aizveda manu vecomāti pie saviem radiem uz Taškentu, kur viņiem piedzima trīs bērni, arī mana mamma. Viņa bija skaista, lielām, zilām acīm, pusarmēniete, puskrīeviete, ļoti talantīga, kā jau teicu. Līdz vienpadsmit gadu vecumam viņa dzīvoja pie savām armēņu tantēm un krieviski vis-

pār nerunāja, tikai armēniski. Mans vecaistēvs bija kurpnieks. Uz ielas viņam bija sava kurpniekbūdiņa, kur viņš štopēja zābakus. Un mammai vienmēr kājās bijuši skaisti apavi, staigājusi kā karaliene. Toreiz Taškentā dzīvoja arī kāda ebreju ģimene, kurā auga pieci puikas. Tēvs strādāja par grāmatvedi, māte – par ginekoloģi-akušieri. Kad sākās revolūcija, viņi visi tajā iesaistījās. Turklāt vienu no dēliem 1937. gadā nošāva, taču vienalga viņi palika revolucionāri. Nezinu, kā mans tētis ar mammu sapazinās, bet, kad mamma iepazīstināja vecākus ar savu iecerēto, viņas tēvs, armēnis, meitai teica: “Mura, ko tu dari? Viņš taču žīds. Ko tu man te esi atvedusi?” Tie nacionālie momenti toreiz bija drausmīgi. Bet, kad mans tēvs formastērpā atnāca ar visu pistoli, tad gan vecaistēvs nobijies un teicis: “Tu ESI mans dēls!”

IA: Viņš laikam baidījās, ka vēsture var atkārtoties. Ņems un nozags paša meitu, tāpat kā savulaik viņš nozaga jūsu vecmāmiņu.

ET: Nu laikam. Maniem bērniem klāt vēl nākušas arī ukraiņu asinis, jo mans vīrs ir pa pusei ukraiņis, pa pusei krievs.

IA: Mstislavs Rostropovičs jūs sauca par Eloizu. Mēs jūs saucam par Eleonoru, bet pavisam nesen uzzināju, ka jūsu vārds tomēr ir Ellionora.

ET: Vārdus man un mātai izdomāja mamma. Mana māsa bija Ingeborga, bet es – Eleonora. Tolaik Amerikas prezidenta Rūzvelta sievu sauca par Eleonoru, un tai par godu vecāki bija izdomājuši, ka arī mani sauks tāpat. Taču dzimtsarakstu biroja darbiniece uzbekiete ierakstīja pa savam – Ellionora. Tēvs neko neteica, viņš bija ļoti mierīgs cilvēks – nu, uzrakstīja, uzrakstīja... Bez šaubām, uz koncertu afišām vienmēr bija rakstīts Eleonora, bet dokumentos esmu Ellionora.

IA: Ko Eleonora Testeļeca savā dzīvē bez čella spēlēšanas, volejbola un mākslas vingrošanas vēl ir pamēģinājusi?

ET: Bija man viens sapnis. Kad es mācījos konservatorijas pirmajā vai otrajā kursā, gribēju aiziet uz aktieriem. Tā doma bija ļoti stipra. Bet tad viens mans kursa biedrs, vijolnieks, atsita visu gribēšanu, sakot: “Zini, ko? Tā ir drausmīga profesija. Šeit tev jau kaut kas sāk parādīties.” Vai nožēloju? Nožēloju. Varēju taču pamēģināt. Pie visas savas toreizējās kautrības. Tas skan droši vien neticami, kad paskatās uz mani, kā es te sēžu un muldu, ka nevar apturēt...

IA: Kas jums palīdz saglabāt šo neizslikstošo vitalitāti?

ET: Tie ir gēni. Vispār savu vecumu es nevienam nedrīkstu teikt, tomēr neslēpju, tāpēc ka zinu – es labi izskatos. (*smejas*) Kas mani regulē? Es domāju – Dievs. Neesmu reliģioza, taču krustiņš man ir. Un galvenais mans uzdevums uz priekšdienām – aiziet tā, lai tā aiziešana būtu cienīga. Lai neviens mani nežēlotu, neteiktu: “Galīgi sabrukusi tā vecene”. Kad jutišu, ka laiks pienācis, es aiziešu. Esmu nodzīvojusi ļoti skaistu dzīvi. Paldies Dievam par to! Dzīvosim tālāk.

* Eleonoras Testeļecas meita ir pianiste, Pāvula Jurjāna mūzikas skolas skolotāja Jekaterina Rumjanceva (bij. Veselova); dēls – jūras kapteinis Vladimirs Stetjuha

LR 3 ceturtdienās plkst. 9.05 un 18.00

J
a
z
e
p

par jauno mūzikā un mūzikas akadēmijā

www.klasika.latvijasradio.lv